

LUND UNIVERSITY

Försörjningsstöd, institutioner och strukturcykeln

Rauhut, Daniel; Hatti, Neelambar

2019

Document Version:
Annan version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rauhut, D., & Hatti, N. (2019). *Försörjningsstöd, institutioner och strukturcykeln*. (Lund Papers in Economic History. General Issues; Nr 2019:191).

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Lund Papers in Economic History

No. 191, 2019

General Issues

Försörjningsstöd, institutioner och strukturcykeln

Daniel Rauhut & Neelambar Hatti

Lund Papers in Economic History
ISRN LUSADG-SAEH-P--19/191--SE+19

© The author(s), 2019

Orders of printed single back issues (no. 1-65)

Department of Economic History, Lund University

Postal address: P.O. Box 7083, S-220 07 Lund, Sweden

Telephone: +46 46 2227475

Telefax: +46 46 131585

Full-text electronic issues (no. 58, 60, 61, 66--)

www.ekh.lu.se

Lund Papers in Economic History are published by the Department of Economic History, Lund University, Sweden. This series replaces the former series under the title *Meddelande från ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet*. The change of name reflects the orientation of the series towards an international readership. The series is multilingual, but the majority of the working papers appear in English.

Lund Papers in Economic History include papers in the following topic areas:

General Issues

Development Economics

Education and the Labour Market

Population Economics

Lund Papers in Economic History are published as occasion arises, not at fixed intervals. Printed issues are distributed to libraries. From 1999 and onwards, full-text electronic issues are also available on www.ekh.lu.se. Those who would be interested in receiving information by email on new issues of **Lund Papers in Economic History** are requested to send an email message to Lund.Papers@ekh.lu.se.

LUND
UNIVERSITY

Försörjningsstöd, institutioner och strukturcykeln*

Daniel Rauhut * & *Neelambar Hatti* ‡

Abstract

Ur ett strukturcykliskt perspektiv sker en omvandling av ekonomi, institutioner och politik under omvandlingsperioderna. Då välfärd kan betraktas som en funktion av dessa borde det vara möjligt att analysera välfärd och de institutionella arrangemang som är nödvändiga för en välfärdsproduktion med hjälp av en strukturcyklisk ansats. Lennart Schön har i ett flertal studier diskuterat detta samband, men på en hög teoretiskt abstraktionsnivå.

Denna uppsats syftar till att diskutera i vilken utsträckning ett strukturanalytiskt resonemang är tillämpligt vid analyser av tillkomst och förändring av olika välfärdsarrangemang och social reformarbete. Socialtjänst och försörjningsstöd, samt deras föregångare, används som exempel. Resultaten indikerar att 1871 års fattigvårdsförordning, 1918 års fattigvårdslag, 1956 års socialhjälpslag och 1997 års socialtjänstlag styrts eller i stor utsträckning påverkats av sociala utvecklingsblock, medan 1980 års socialtjänstlag snarare tillkommit enligt ett kris-/skördetidsmönster.

Keywords: fattigvård, socialbidrag, institutioner, institutionell förändring, strukturcykler

JEL codes: B25, I32, K29, Z18

* Författarna riktar ett stort tack till Svante Lingärde, Håkan Lobell och Carl-Magnus Carlsson för konstruktiva kommentarer till en tidigare version av denna uppsats.

* Karelska institutet, Östra Finlands universitet, daniel.rauhut@uef.fi

‡ Professor emeritus, Ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet, neelambar.hatti@ekh.lu.se

1. Inledning

I den svenska ekonomiska utvecklingen sedan 1850-talet, har en rad viktiga ekonomiska variabler uppvisat ett tydligt cykliskt mönster. Detta gäller t ex för industrins investeringskvot och förädlingsvärde, exporten och BNP. Även variabler som produktivitet och inflation uppvisar ett tydligt mönster. Tidigare forskning har visat på att strukturcykeln med fördel kan förklara t.ex. investeringar, transporter, kreditmarknad, statsskuldspolitik, relativa priser, innovationer och produktiviteten inom industrin (Schön 2006).

En strukturcykel kännetecknas teoretiskt sett av en *omvandling* som varar i ca 20-25 år. Denna omvandling innebär en förnyelse inom de flesta samhällsområden, nya utvecklingsblock skapas och produktionen har en tydlig hemmamarknadsorientering. Även inom politiken sker förändringar och nya frågor kommer på dagordningen och reformer vidtas. Institutionella förändringar sker även under denna period av omvandling. De därpå följande 15-20 åren, då det nya mognat, kännetecknas av ökande konkurrens mellan företagen, hög produktivitet, *rationaliseringar* och en klar exportorientering. Samtidigt ökar lönernas andel i företagets förädlingsvärde så att lönsamheten faller. Det är emellertid under denna fas som den breda allmänheten får del av omvandlingsfasens tillväxt. Rationaliseringsfasen avslutas med en strukturkris där det gamla kastas över ända, men där också förutsättningar för en ny omvandling skapas. Sedan 1850-talet har sådana kriser uppträtt med 40-45 års mellanrum; 1850, 1890, 1930, och 1970/75, och övergången mellan omvandlings- och rationaliseringsfasen 20 år tidigare; 1870, 1910 och 1950 (Schön 1993, 1994).

Detta långsiktiga mönster kan liknas vid vågrörelser med definierade toppar och dalar med olika grundläggande struktur och med en uppseendeväckande regelbunden periodicitet. Drivkrafterna för denna vågrörelse i ekonomin finns i den dynamik som långsiktiga förändringar i den ekonomiska utvecklingen och kring den dynamik och tröghet som den strukturella omvandlingen av ekonomin skapar. Den strukturanalytiska skolan intresserar sig för just dessa långsiktiga förändringar. Genom att observera och mäta dessa cykliska förändringar för ett antal indikatorer borde det vara möjligt att utöka den strukturanalytiska analysen till att även innefatta välfärdsutvecklingen. Analyser av detta slag har i Sverige främst bedrivits vid ekonomisk-historiska institutionen vid Lunds universitet, men är vanligt förekommande internationellt (Syll & Lingärde 1998).

Enligt ett strukturanalytiskt resonemang skapar strukturkriserna utgångspunkter för en omvandling av ekonomi, institutioner och politik under omvandlingsperioderna (Schön 1994,

1997). Då välfärd kan ses som en funktion av ekonomi, institutioner och politik borde det vara möjligt att analysera välfärd och de institutionella arrangemang som är nödvändiga för en välfärdsproduktion med hjälp av en strukturcyklisk ansats. Sedan slutet av 1800-talet har olika slags trygghetssystem och transfereringar byggts ut (t.ex. Edebalk 1996; Edebalk et al. 1998; Ohlsson & Olofsson 1998). På en teoretiskt hög abstraktionsnivå har Schön (1994, 2000, 2007) diskuterat sambandet mellan välfärd (transfereringar och socialförsäkringar) och strukturcykeln, men empiriskt underbyggda studier om detta saknas fortfarande.

Syftet med denna uppsats är att diskutera i vilken utsträckning ett strukturanalytiskt resonemang är tillämpligt vid analyser av tillkomst och förändring av olika välfärdsarrangemang och social reformarbete; socialtjänst och försörjningsstöd (samt deras föregångare) används som exempel. De frågor uppsatsen ska ge svar på är: (1) förekommer det en cyklicitet i det sociala reformarbetet och välfärden, och i så fall, (2) hur är denna relaterad till det allmänekonomiska förloppet? Med välfärdsreformer avses reformer inom framförallt socialpolitikens område då fattigdom, socialtjänst och försörjningsstöd är i fokus.

Uppsatsen börjar med en översikt över forskningsläget inom området, såväl internationellt som i Sverige. Därefter ges en beskrivning av hur strukturcykeln fungerar i teorin, hur strukturcykeln kan antas påverka välfärd och ett socialt reformarbete, och några hypoteser kring sambandet strukturcykel och välfärd genereras. Det fjärde avsnittet presenterar det empiriska materialet, samt för en metodologisk diskussion kring vägval och avgränsningar. Avsnitt fem placerar in stora välfärdsreformer som genomförts i Sverige tidsmässigt i strukturcykeln på ett deskriptivt sätt vilket gör det lätt att identifiera i vilken utsträckning stora välfärdsreformer som genomförts i Sverige följer ett mönster eller inte. Det efterkommande avsnittet behandlar frågan om institutionell tröghet. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning och slutsatser.

2. Tidigare forskning

I den svenska strukturanalytiska forskningen framträder en ungefärligen 40-årig cyklisk rörelse. Den svenska forskningen om strukturcykler har paralleller i den internationella forskningen om långa vågor (Kondratieffcykler). Även om likheterna mellan teoribildningarna som sådana inte ska överdrivas, tyder de empiriska resultaten på kronologiska paralleller mellan de svenska strukturcyklerna och de långa vågorna i världsekonomin. Närmare bestämt kan de 40-45-åriga svenska cyklerna eventuellt ses som ett "catch-up"-fenomen i relation till den cirka 50-åriga långa vågen i världsekonomin. Enligt en sådan tolkning har Sverige under en drygt 100-årig period (ca 1850-1980) rört sig från en

eftersläpande till en gentemot omvärlden mera synkron cyklicitet i genombrottet för nya utvecklingsblock i takt med att man successivt blivit ett av de ledande industriländerna (Syll 1995).

I likhet med den svenska strukturanalytiska forskningen har den internationella långvågsforskningen från början koncentrerat sig särskilt på sådana makroekonomiska variabler som BNP, totala investeringar, prisnivå och vissa relativpriser. Investeringar och i synnerhet innovationer har identifierats som centrala drivkrafter i det cykliska förloppet. Under senare år har analysen emellertid breddats och såväl statens roll som betydelsen av institutionella och sociala faktorer har allt oftare beretts utrymme. På det teoretiska planet har detta bl.a. skett i den senaste generationen av neo-schumpeterianska långvågsteorier (t ex Perez 1983, Freeman & Perez 1988, Tylecote 1992). I dessa teorier ses den långa vågen som ett växelspel mellan två samhällsliga subsystem, nämligen ett dynamiskt ”tekno-ekonomiskt” subsystem och ett mer eller mindre eftersläpande ”socio-institutionellt ramverk”. I synnerhet under perioder av snabb tekno-ekonomisk omvandling kännetecknas detta ”ramverk” av betydande spänningar mellan konservativa och förändringsbenägna intressegrupper. Tylecote (1992, 1994) utvecklar detta resonemang till ett slags kristypologi, där de långa vågornas depressionsfaser (ung. motsvarande de svenska strukturkriserna) har kännetecknats av olika ekonomiska och politiska jämlikhetsreformer i vissa fall, nämligen i de länder där de konservativa intressegruppernas inflytande reducerats under krisen:

”There is nothing automatic about equalising reforms as a response to depression /.../ The depression crisis is a period of learning: a painful one, with trial and error the main method employed at government level. /.../ The ‘levelling’ or equalising elements of this surge will vary, between waves and countries, but they are bound to include the State playing Robin Hood – taking from the rich to give to the poor, through taxation and expenditure, and perhaps even through once-and-for all measures like land reforms” (Tylecote 1992, s. 129).

I denna tolkning ses statsinitierade jämlikhetsreformer och inkomstomfördelning i cykelns depressionsfas som ett nödvändigt villkor för långsiktig ekonomisk tillväxt. Sådana reformer vidtogs i vissa länder under 1930-talet, i andra länder efter det andra världskriget. Ett liknande kritiskt skede tänks då inträda generellt – globalt – i vår nutid eller nära framtid, med ett allt akutare behov av radikala reformer som respons på arbetslöshet och ekologisk kris. Detta mönster följer ofta på kraftmätningar med konservativ eller reaktionär seger i ett något tidigare skede, under den långa vågens kulminationskris eller depressionens inledningsskede; därefter får nya idéer fotfäste.

Även andra långvågsanalyser, som saknar denna normativa tendens, inkluderar ibland en utförlig analys av statlig aktivitet, som ibland tänks mer eller mindre endogen given och föga autonom (Lingärde 1997). Eftersom prisnivåer och räntor intar en framskjuten plats i de flesta långvågsanalyser, har i synnerhet finans- och penningpolitikens expansiva och kontraktiva trender ofta relaterats till långvågsmönstret. En 20-30 år lång eftersläpning från ekonomins förändringar till ekonomisk teori och debatt, politisk respons, genomförd politik och dess fullskaliga effekt kan ibland bidra till att reformerna får en dålig timing när de väl kommer (Korpinen 1985).

Analysen av långa vågor hos specifika offentliga utgiftsslag är mera sparsamma men har på senare år bl.a. omfattat den offentliga utbildningssektorn i Frankrike, Tyskland och Storbritannien. I samtliga dessa länder tycks utbildningsutgifterna ha följt ett motcykliskt mönster gentemot den ekonomiska tillväxten under 1800- och första hälften av 1900-talet och ett procykliskt mönster efter 1945. Utbildningsvolymen har således ökat mest i den långa vågens nedgångsfaser samt under en avvikande period, nämligen de tre decennierna av snabb tillväxt efter andra världskriget (ca 1945-1975).¹ Louis Fontvieille (1999) har utsträckt analysen för Frankrikes del till att även omfatta offentliga utgifter för hälsovård, sjukvård och äldreomsorg. Dessa utgiftsslag har liksom utbildningssektorn ökat sin andel av BNP sedan 1820, men återigen har denna relativa ökning i samtliga fall koncentrerats nästan uteslutande till tre långa depressionsperioder samt efterkrigstidens fas av snabb tillväxt.

Beträffande den politiska processen och dess socio-ekonomiska orsaker och effekter verkar ett betydande gap ännu finnas mellan teoribildningen (exempelvis den neoschumpeterianska) och den empiriska hypotestestningen. Lingärdes och Tylecotes (1999) kvalitativa analys av vissa fattigdoms- och jämlikhetsaspekter i långvågsperspektiv är ett av få försök att fylla ovan nämnda gap.

Lennart Schön (2000) förklarar den svenska ekonomiska utvecklingen sedan 1970. Även sociala aspekter beaktas i framställningen, vilket innebär att en utvidgning skett av områdena som analyseras med hjälp av en strukturanalytisk ansats. Bland annat börjar han i stora drag diskutera arbetsorganisationen i samhället, efterfrågan på arbetskraft, lönespridning, hur hushållens roll och könsrollerna förändras över strukturcykeln. Även de stora dragen i den politiska utvecklingen analyseras med hjälp av strukturcykeln. Analysen av dessa – i vidare bemärkelse – välfärdsaspekter fördjupas sedan ytterligare i ett senare verk

¹ Se Fontvieille [1990] (Frankrike), Diebolt [1999] och Diebolt & Litago [1997] (Tyskland), Carpentier [1999] och Carpentier & Diebolt [1999] (Storbritannien). Diebolt & Reimat [1997] har även gjort andra historiska jämförelser av offentliga utgifter, bl a för Tysklands och Frankrikes offentliga pensionssystem under en del av den aktuella perioden.

(Schön 2006). Det måste dock understrykas att den diskussion Schön (2000, 2006) för är dels abstrakt till sin karaktär, och innehåller få detaljer kring enskilda välfärdssystem eller sociala reformer. Samma abstrakta nivå och detaljfattigdom finns hos Schön (1991) där tankar kring ”sociala utvecklingsblock” förs.

Genomgående tycks dock forskningen kring välfärd och strukturanalys/långa vågor inom ekonomin befinna sig på ett tidigt stadium, såväl internationellt som i Sverige (Syll & Lingärde 1998). Vidare har den svenska forskningen levt lite av ett eget liv utan några större kontakter med den internationella forskningen (Edvinsson 2010).

3. Stukturcykeln

En teoretisk översikt

En grundläggande teoretisk utgångspunkt är att obalanser skapar den ”fundamentala kraften för expansion i en lång cyklisk rörelse där betoningen förskjuts från omvandling till rationalisering, från komplementaritet till konkurrens och från lång till kort sikt”, och där den expansiva kraften avtar mot cykelns slutskede (Schön 1994, s. 63). Syll (1995) understryker den strukturanalytiska skolans insamlande och systematiserande av empiriskt material, och att detta skiljer dem från den neoklassiska skolans traditionella analysmetod och jämviktsförklaringar.

För att kunna förklara växlingarna mellan omvandling och rationalisering samt mellan förändring och stabilitet fyller komplementaritet en viktig roll. Komplementaritet handlar om dels en funktion, dels en egenskap. Det finns ett beroendeförhållande mellan olika verksamheter och deras funktion i samhället. Varje resurs har specifika egenskaper och kan inte bytas ut mot andra resurser hur som helst, vilket leder till att utbytbarheten minskar mellan olika resurser. Detta får till följd att såväl ekonomin, som samhället i stort, blir mindre flexibel.

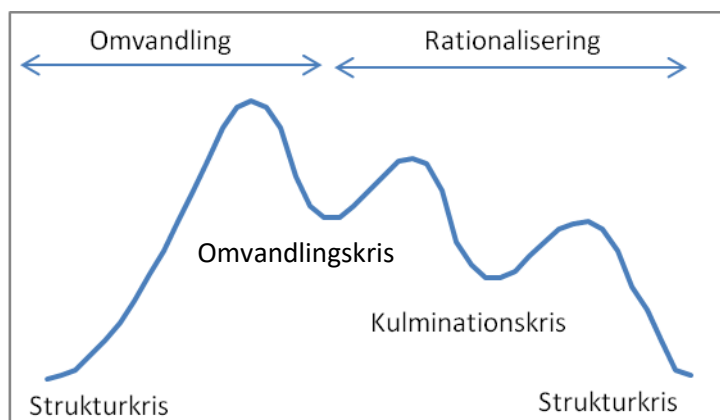
Komplementaritet är även en egenskap. En komplementär förening blir mer än bara summan av de inblandade enskilda inslagens egenskaper. Nya komplementära föreningar kan uppstå och nya egenskaper utvecklas då. Detta är en utveckling som kan gå snabbt och te sig språngartad. Komplementaritet bidrar således till både tröghet och språngartad förändring (Schön 2000).

Sociala utvecklingsblock bygger på de komplementariteter som finns exempelvis när det gäller institutioner, ideologier, processer och kunskaper. Under omvandlingsfasen formas nya utvecklingsblock, även sociala sådana. I dessa befinner sig de olika delarna till en början i obalans med varandra, men över tid sker en anpassning. Organisationer, institutioner och

ideologier förändras, vilket leder till att trögheterna minskar och effektiviteten ökar inom den rådande strukturen. Vid en viss punkt börjar förändringsviljan att avta och en rationaliseringsfas uppstår. De nu etablerade intressena har inget intresse av förändring då den motverkar deras syfte. För att ändra inriktning och skapa utrymme för nya utvecklingsblock och komplementariteter krävs kriser. När trögheterna blivit tillräckligt stora uppstår en strukturkris, och ur denna kan nya utvecklingsblock och komplementariteter växa fram (Schön 2006).

Strukturcykeln har en längd på 40-45 år och cykeln rör sig enligt mönstret strukturkris-omvandling-rationalisering-strukturkris. Efter en strukturkris följer en period av omfattande förnyelse på ungefär 15-20 år, då en omvandlingskris utlöses. Denna kris renodlar de tillväxtmönster som uppkommit efter strukturkrisen. Omvandlingskrisen följs av en period på ungefär 10 år där en ökad inriktning på export äger rum. En kulminationskris avlöser denna period av ny expansion, och denna kris kännetecknas av ökad konsolidering, rationalisering och specialisering. Kulminationskrisen följs av rationaliseringar och ökat konkurrenstryck under 10 till 15 år. Därefter inträffar en ny strukturkris. (Schön 2000).

Figur 1: En schematisk skiss över strukturcykeln

Not: Den uppåtsluttande kurvan under omvandlingsfasen bygger på det resonemang Schön (1993, 1994) för angående den förnyelse och expansion som sker under denna period. Ny teknik, nya investeringar, nya företag, nya marknader osv kännetecknar denna period. Den neråtlutande kurvan under rationaliseringsfasen bygger på en ökad konkurrens och en vikande nedgång i investeringar bidrar till en utslagning inom hemmamarknadsinriktad verksamhet och en omallokering av resurser har skett till utvecklingskraftiga verksamheter med starkare exportinriktning (Schön 2007).

Krantz och Schön menar att strukturomvandlingen är förbunden med ”förändringar i ekonomiska och samhälleliga institutioner” (Krantz & Schön 1985, s. 100). Enligt Schön (1994, 1997) skapar strukturkriserna utgångspunkter för en omvandling av ekonomi, institutioner och politik under omvandlingsperioderna 1850-1870, 1890-1910, 1930-1950, samt 1970-1990. Detta skulle kunna innebära att välfärden - i en vidare mening - även förändras under dessa perioder. Samtidigt är det inte orimligt att anta att en ekonomisk, institutionell och politisk omvandling bromsas upp, eller förhindras, av olika intressegrupper (Olson 1984). Schön (1994) nämner detta i förbigående: ”Etablerade intressen kan vara beredda att långtgående använda de resurser man förfogar över i en försvarskamp för den bestående ordningen” (Schön 1994, s. 80). Krantz (1997) anser att staten, olika slags intressegrupper och institutionella ramverk bromsade upp den förändring som 1970-talets strukturkris gav upphov till, men att förändringarna till slut slog igenom på 1990-talet. Det är således inte orimligt att anta att det förekommer olika former av lags i den ekonomiska, institutionella och politiska förändring som sker under omvandlingsfasen i strukturcykeln. Detta påpekades redan 30 år tidigare av Svennilson (1954) som menade att om den tröghet som de etablerade intressena kan åstadkomma är för stark kan omvandlingen och förnyelsen bromsas upp och försena skapandet av nya tillväxt- och omvandlingscentra i ekonomin.

I analogi med Dahmén's tankar om utvecklingsblock (Dahmén 1950) menar Schön (1991) att de *sociala utvecklingsblocken* styrs av politiska och institutionella förändringar. ”Transformation also means that new possibilities and new needs confront the social infrastructure, which is financed to a high degree by the public sector. During these periods of transformation the State has met such demands with an expansive debt policy, adding money supply and total demand” (Schön 1991, s. 71). I grova drag har den svenska välfärden utsatts för stora förändringar under omvandlingsfaserna i ekonomin: den svenska välfärden växte fram under omvandlingsfasen 1890-1910, under omvandlingsfasen 1930-1950 utvecklades de ekonomiska redskapen eller instrumenten för ‘den svenska modellen’, och under omvandlingsperioden 1970-1990 förändrades det sociala utvecklingsblocket (Schön 1997).

Enligt detta resonemang borde en förändring ske av ekonomi, institutioner och politik under omvandlingsfasen, och även välfärd i en vidare mening borde förändras under omvandlingsfasen. Samtidigt kan det förekomma lags som förskjuter denna process. Den tidsmässiga längden på dessa lags är ett teoretiskt ännu outvecklat område inom strukturcykeln.

Några hypoteser om sambanden

Efter denna teoretiska översikt som i svepande drag presenterat strukturanalysen kan tre hypoteser formuleras som sedan testas i avsnitt sex.

Hypotes 1: Fattigvård, socialbidrag och försörjningsstöd påverkas av icke-cykliska strukturer

Maddison (1991) har argumenterat för att det finns olika faser i den ekonomiska utvecklingen, och att övergången från en fas till en annan orsakats av olika former av systemchocker. Utvecklingen kan inte förklaras med hjälp av långa vågor, och Maddison menar att "the existence of regular long-term rhythmic movements in economic activity is not proven /.../ I also feel that the institutional-policy mix plays a bigger role in capitalist development than do many of the long-wave theorists" (Maddison 1991, s 108ff). Enligt Maddison (1991) går det att finna fyra distinkta utvecklingsfaser i den kapitalistiska utvecklingen: 1820-1913, 1913-1950, 1950-1973, samt 1973 och framåt. Dessa periodiseringar är inte cykliska. Simon Kuznets (1940) menade att de schumpeterianska långa vågorna inte är tillräckligt empiriskt underbyggda. Det är komplicerat och svårt att visa på att innovationssvärmarna är cykliska och vilka bestämningsfaktorer som styr mekanismerna bakom en uppgång av innovationssvärmarna. Schumpeter benämnde de regelbundet återkommande cykliska mönstren i den moderna kapitalistiska ekonomin som *innovationssvärmar*. Enligt den schumpeterianska teorin skapar genomslaget av teknologiska basinnovationer vågor av kreativ förstörelse. Gamla nyckelbranscher och basteknologier går under i processen, samtidigt som förutsättningar skapas för en ny våg av ekonomisk expansion (Syll & Lingärde, 2000).

En kritik av annan karaktär har även framförts. Av många uppfattas strukturanalysen som deterministisk, vilket Edvinsson (2010) anser förminskar dess trovärdighet. Vidare menar han att den strukturanalytiska skolan måste vara mer öppen för att politiska chocker kan påverka strukturerna; alla strukturer behöver inte heller uppvisa ett cykliskt mönster.

Med utgångspunkt i ovan nämnda kritik utgår denna hypotes från att välfärd och sociala reformer inte dyker upp med någon cyklisk regelbundenhet. Välfärden och sociala reformer styrs av den institutionella-politiska konstellation som finns under varje utvecklingsfas.

Hypotes 2: Fattigvård, socialbidrag och försörjningsstöd styrs av sociala utvecklingsblock

Enligt denna hypotes växer ett nytt socialt utvecklingsblock fram ur strukturkriserna, mognar under omvandlingsperioden, fördjupas under rationaliseringsperioden, för att under nästa strukturkris lämna plats åt mer dynamiska sociala utvecklingsblock. Vi tänker oss här att

sociala reformer och välfärdsprogram tas upp på den politiska dagordningen under omvandlingsfasen och att reformerna genomförs under rationaliseringsfasen. De välfärdsreformer som tas upp under rationaliseringsfasen och sedan implementeras under den kommande omvandlingsfasen kommer att vara otidsenliga då ett nytt social utvecklingsblock växt fram.

Hypotes 3: Fattigvård, socialbidrag och försörjningsstöd styrs av kris- och skördetidsmekanismer

Genomförandet av större välfärdsreformer och institutionell förändring kan dock följa en annan cyklicitet än i den ovan nämnda hypotesen. En grundläggande tanke är att det under omvandlingsfasen föds idéer till offensiva välfärdsreformer och institutionell-politisk förändring. Dessa offensiva idéer har en ambition att förändra det existerande samhället i en ny riktning. Det *kan* emellertid också vara så att de offensiva reformtankarna väcks under den tidiga rationaliseringsfasen, när industrin går på högvarv och staten får in mycket skattepengar, exporten stiger etc. Man anser sig då ha råd att skörda frukten av omvandlingsfasens slit. I den sena strukturrationaliseringsfasen däremot, föds idéer kring defensiva välfärdsreformer och institutionell förändring. Dessa defensiva reformer tjänar till att mildra de problem som uppstår när strukturkrisen närmar sig, inte minst på det sociala området. Enligt denna hypotes skulle det således finnas ”reformkluster” kring strukturkrisen samt i övergången från omvandling till rationalisering.

4. Material, vägval och avgränsningar

De välfärdsreformer som analyseras och diskuteras i denna litteraturstudie är stora politiska reformer, nästan av paradigmskiftande karaktär; mindre politiska reformer inom välfärdsområdet, som syftar till att korrigera resultaten och ta bort oönskade effekter hos redan existerande och implementerade välfärdssystem, diskuteras däremot inte. Med hjälp av kvalitativ metod diskuteras i vilken utsträckning ett strukturanalytiskt perspektiv är tillämpligt vid analyser av olika välfärdsarrangemang och socialt reformarbete.

En välfärdsreform har emellertid föregåtts av förändringar i den allmänna opinionen, handläggning i den politiska beslutshierarkin med utredningar etc., beslut i riksdagen och slutligen implementering av reformen. Denna process har sannolikt tagit olika lång tid för respektive reform, men det vore av största vikt för att förstå välfärdsreformernas uppträdande i tid, att kartlägga när tankar om en välfärdsreform väcks, när en utredning tillsätts och när reformen genomförs.

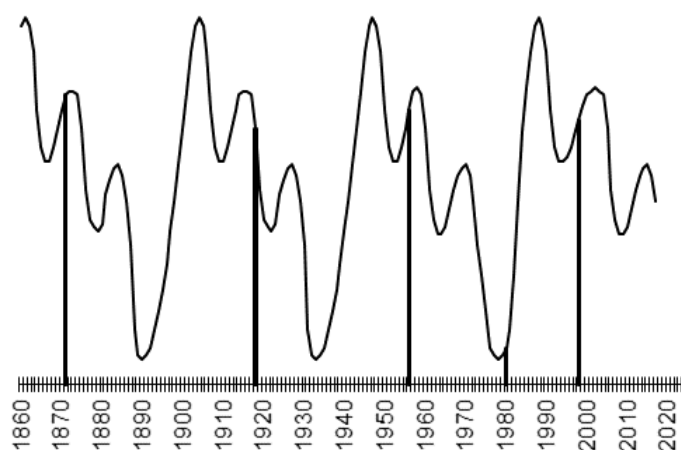
Om en välfärdsfråga uppstår i *en* ekonomisk miljö, t ex i början på en omvandlingsfas, och en reform utformas med utgångspunkt i den vid omvandlingen rådande ekonomin, men implementeras först i början på en rationaliseringsfas eller under nästa omvandlingsfas, kan de ekonomiska förutsättningarna ha ändrats så radikalt att reformen antingen blir verkningslös, eller får icke önskade effekter. Samma resonemang kan föras om välfärdspolitiska reformer styrs av kris- och skördetidsmekanismer.

Genom att jämföra tidpunkten för beslutandet och implementerandet av olika välfärdspolitiska reformer med strukturcykeln och dess olika faser är det möjligt att se om det finns ett mönster. Finns ett eventuellt mönster är det möjligt att skaffa sig en uppfattning om förekomsten av lags, samt hur långa dessa lags är tidsmässigt.

5. Reformarbete och trögheter

De reformer som här anges är de stora reformer som genomförts inom fattigvården, socialhjälpn och socialtjänsten. I figur 2 har dessa sedan placerats in tidsmässigt i det strukturcykliska mönstret. Med undantag av 1980 års socialtjänstlag har reformer av fattigvård, socialbidrag och försörjningsstöd implementerats mellan omvandlings- och kulminationskriserna, (se figur 2). Mönstret är så distinkt att det knappast kan vara slumpmässigt. Hur kom då de olika lagstiftningarna till stånd?

Figur 2: Strukturcykler och reformer av fattigvård, socialbidrag och försörjningsstöd 1860-2017

Anmärkning: De reformer som avses är fattigvårdsförordningen 1871, fattigvårdslagen 1918, socialhjälpslagen 1956, socialtjänstlagen 1980, socialtjänstlagen 1997.

Fattigvårdsförordningen från 1871 kom att färgas av den begynnande restriktiva fattigvårdssyn som återspeglades i fattigvårdsstadgan från 1847. I korthet gick denna ut på att den enskilde hade juridisk rätt till understöd. Debatten under 1860-talet gick ut på att det inte var en rättighet att bli försörjd av samhället. Det var dock inte förrän i 1871 års fattigvårdsförordning som en restriktiv syn fick fullt genomslag. I och med 1871 års fattigvårdsförordning hade samhället inte längre skyldighet att försörja behövande som sökte hjälp. Åström (2000) menar dock att 1871 års fattigvårdsförordning kom att precisera understödets karaktär samt att en förvaltningsordning implementerades. Tillsammans ledde detta, trots ett mer restriktivt understöd, till att den enskildes position stärktes.

Den debatt som följde på 1847 och 1853 års fattigvårdsförordningar innebar flera nymodigheter, enligt Sjögren (1997). Han pekar på att flera insatser riktades mot arbetslösa, så att dessa inte kom att belasta fattigvården. Detta var något helt nytt och utgör embryon till en reell socialpolitik.

Mellan 1899 och 1905 motionerades det om att en kommission skulle tillsättas för att utreda de missförhållanden som fanns inom fattigvården. Fattigvården reglerades vid denna tid av 1871 års fattigvårdsförordning. Det 1903 bildade Centralförbundet för Socialt Arbete (CSA) utövade en intensiv lobbying i frågan. Regeringen tillsatte en kommission 1907, och denna lade fram sitt betänkande 1915. En ny fattigvårdslag infördes 1918 (Edebalk 1996).

Fattigvården kom att förändras i och med att äldreomsorgen bröts ut ur fattigvården 1948. Även pensionsreformen 1948, allmänna barnbidrag 1948, och lag om sjukförsäkring 1955 minskade behovet av fattigvård (Elmér 1966). Dessa reformer hängde samman med den ”folkhemsideologi” som växt fram efter att socialdemokratin tog över regeringsmakten i början av 1930-talet. Den nya ekonomiska politik som nu kom att föras innebar startskottet för ett omfattande socialt reformarbete, som dock kom att läggas på is under andra världskriget (Schön 2000). Efter andra världskriget återupptogs det sociala reformarbete som påbörjats före kriget. Elmér (1966) pekar även på att arbetet med att skapa bättre ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att sköta en modern fattigvård hade påbörjats i och med kommunsammanslagningarna med början 1952.

Den nya lagstiftningen – 1956 års socialhjälpslag – blev dock snabbt kritiserad för att vara alltför restriktiv. Holgersson (1997:81) skriver att ”detta skedde från uttalande socialistiska grundvärderingar och ska ses mot bakgrund av de ’socialistiska’ opinionsyttringar som vid denna tid genomfördes i Europa”. En utredning tillsattes 1968 och en ny lag – socialtjänstlagen – antogs 1980. Socialtjänstlagen blev snabbt starkt kritiserad för att bl.a. vara alltför generös, varpå en kommitté tillsattes 1991 för en allmän översyn av lagen.

Vidare var 1980 års socialtjänstlag en ramlagstiftning vilken erbjöd ett tolkningsramverk snarare än detaljerade föreskrifter. En ny och reformerad socialtjänstlag trädde i kraft 1998 i vilken socialtjänstens ansvar avgränsades och tydliggjordes (Holgersson 1997).

Det går att spåra arbetet och debatten bakom 1871 års fattigvårdsförordning till den debatt som följde efter 1847 och 1853 års fattigvårdsstadgor samt de insatser som gjordes för att lyfta bort arbetslösa från fattigvården. Sverige genomgick en strukturkris mellan 1845 och 1848 (Schön 1994), vilket gör att debatten som följde efter de båda fattigvårdsstadgorna under 1850- och 1860-talen skedde under strukturcykelns omvandlingsfas.

Det arbete som föregick 1918 års fattigvårdslag påbörjades under 1890-talet. Perioden av motionerande i Riksdagen 1899-1905 föregicks med stor sannolikhet av en debatt under några års tid. Det gör att vi kan tidsbestämma när under strukturcykeln förändringsarbetet inleddes: det skedde under den tidiga omvandlingsfasen. Det är även under 1930-talets början, under den tidiga omvandlingsfasen i strukturcykeln, som arbetet med 1956 års socialhjälpstag inleddes. Den nya ekonomiska politik som fördes efter att socialdemokraterna kommit till makten samt "Folkhemsideologin" kom att påverka det sociala reformarbetet redan under 1930-talet.

Efter att 1956 års socialhjälpstag implementerats dröjde det inte länge förrän den kom att kritiseras från den politiska vänsterns som otillräcklig och alltför restriktiv. Arbetet med att förnya lagstiftningen påbörjades under 1960-talet, dvs. mot slutet av strukturcykelns rationaliseringsfas. När 1980 års socialhjälpstag implementerades visade den sig vara alltför generös och otydlig, vilket tämligen omgående ledde till krav på en översyn av lagen. Här påbörjas arbetet med 1997 års socialhjälpstag återigen under omvandlingsfasens tidiga skede.

Det tog ca 20 år från det att debatten och arbetet började som kom att leda fram till 1871 års fattigvårdsförordning. Vi kan se ungefär samma tidslängd när det gäller arbetet som ledde fram till 1918 års fattigvårdslag och 1956 års socialhjälpstag. Arbetet och debatten som ledde fram till 1980 års socialtjänstlag tog sin början runt 1960, vilket också innebär en tidslag på ca 20 år. Denna tidslag är dock något kortare – 15 år – när det gäller debatten och arbetet som föregick 1997 års socialhjälpstag.

6. De sociala utvecklingsblockens betydelse

Det är under omvandlingsfaserna i ekonomi som välfärdsarrangemangen omformas. Detta hör samman med att nya sociala utvecklingsblock växer fram. Under omvandlingsfasen 1890-1910 växte grunderna i den svenska välfärden fram, under omvandlingsfasen 1930-1950

utvecklades de ekonomiska redskapen eller instrumenten för 'den svenska modellen', och de sista stora välfärdsreformerna sjösattes under omvandlingsperioden 1970-1990 (Schön, 1997).

För att en ekonomi ska kunna förnya sig i samband med en strukturkris krävs inte bara att ekonomiska aktörer och relationer förändras, utan även politiska och institutionella förändringar krävs för att nya tillväxts- och förnyelsecentra ska kunna uppstå. De processer, ideologier och kunskaper som organisationer och institutioner styrs av bygger på komplementariteter i det sociala utvecklingsblocket. När trögheterna minskar och effektiviteten ökar inom den rådande strukturen kan resurserna användas mer effektivt (Schön 2006).

Sverige började på allvar industrialiseras under omvandlingsfasen 1850-1870. Industrialiseringen i sig innebär att ekonomiska resurser används på ett nytt och effektivare sätt. Detta kan ses som en ekonomisk sida av industrialiseringsprocessen. Parallellt med denna måste även politiska och institutionella förändringar komma till stånd. 1871 års fattigvårdsförordning var restriktiv i sin konstruktion. Individen hade ingen rätt till att bli försörjd av samhället, utan eget arbete utgjorde grunden för individens försörjning. Under en industrialiseringsprocess, när industrin behöver all arbetskraft den kan få, är detta ett logiskt resultat. Denna ideologi styr sedan fattigvårdens institutioner tills dess att komplementariteter och trögheter gör den rådande ordningen i det sociala utvecklingsblocket ineffektiv.

Den ökande andelen äldre i befolkningen, en ökning av utslagna från arbetsmarknaden och missförhållanden inom fattigvården ledde under 1890-talet till att 1871 års fattigvårdsförordning ifrågasattes. Bland annat ledde detta arbete fram till att en olycksfallsförsäkring (1901), lag om arbetarskydd (1912) och en allmän pensionsförsäkring (1913) infördes. 1918 års fattigvårdslag var även mycket liberalare och generösare än den tidigare fattigvårdsförordningen. Att individer har rätt till rimliga arbetsvillkor och pension innebär att nya ideologiska preferenser färgat det sociala utvecklingsblocket.

Strukturkrisen i början av 1930-talet innebar att den rådande ordningen i det sociala utvecklingsblocket som formats efter den förra strukturkrisen runt 1880 inte längre kunde lösa de sociala problem som uppkommit på ett effektivt sätt. Socialdemokratins maktövertagande i början av 1930-talet innebär även början på en lång rad sociala reformer. Bland annat övergavs den absoluta fattigdomssynen 1938 till förmån för en relativ (Rauhut 2002). Den kraftiga ökning av äldre ledde till att man i den politiska debatten ifrågasatte om individer som arbetat och gjort rätt för sig hela livet verkligen skulle förpassas till fattigvården när de inte kunde klara sig själva. Detta ledde dels till att en större pensionsreform genomfördes (1948), dels till att äldreomsorgen lyftes bort från fattigvården (1951-52) (Edebalk & Lindgren, 1994). Den nya socialvårdslag som implementerades 1957 hade dessutom anpassats

till en relativ fattigdomssyn (Rauhut 2002). En välfärdsideologi och institutioner för välfärden växte fram under denna omvandlingsfas. Denna folkhemsideologi styr socialtjänst och välfärdens institutioner fram till slutet av 1970-talet. Då har komplementariteter och trögheter gjort den rådande ordningen i det sociala utvecklingsblocket ineffektiv.

1980 års socialtjänstlag som implementerades 1982 har inget med sociala utvecklingsblock att göra. Denna lag är en produkt av en politisk chock i slutet av 1960-talet. Nästan omedelbart insåg man att lagen inte var anpassad för verkligheten och 1997 gjordes en större revidering. En grundläggande skillnad mellan 1980- och 1997 års socialtjänstlag är att den förstnämnda bygger på ideologier och institutioner från det sociala utvecklingsblock som gick i graven i samband med strukturkrisen i slutet av 1970-talet, medan den senare är resultatet av de nya komplementariteter som växt fram efter strukturkrisen i slutet av 1970-talet. Det gör att 1997 års socialtjänstlag är anpassad till de komplementariteter som det nya tjänstesamhällets ekonomi skapat, medan 1980 års socialtjänstlag bygger på komplementariteter från det industriella samhällets ekonomi. I det nya tjänstesamhället ses åter individens arbete som grunden för försörjningen och individen har ingen rätt till försörjning.

Med undantag av 1980 års socialtjänstlag följer synen på fattigvård/socialtjänst, försörjningsstöd och de institutioner som utgör välfärdens sista sociala skyddsnät de sociala utvecklingsblocken. Komplementariteterna i det sociala utvecklingsblocket påverkar således välfärden i allra högsta grad.

7. Sammanfattning och slutsatser

Fyra av de i denna studie undersökta lagar angående olika slags försörjningsstöd över tid uppvisar någon form av *cyklicitet*, varför hypotes nr 1 (om att cyklicitet saknas) inte finner något stöd i dessa fall. Däremot ger 1980 års socialtjänstlag intrycket av att ha tillkommit ur, för att använda Edvinssons terminologi, en *politisk chock* – vänstervågen under 1960-talet. Detta ger stöd åt hypotes nr 1 (att cyklicitet saknas).

Med undantag av 1980 års socialtjänstlag är det svårt att argumentera för att kris-skördetidsresonemang styr det förberedande arbetet för lagstiftningen. Den svenska socialdemokratin benämner själva perioden mellan 1940 till och med 1976 som ”skördetiden” (Linderborg 2001). Den kritiska debatten kring 1956 års socialhjälpslags restriktivitet och arbetet med att förbereda 1980 års socialtjänstlag faller inom denna periodisering. På många sätt var 1960-talet överflödets och välfärdsutbyggnadens decennium, varför det inte känns orimligt att betrakta debatten om restriktiviteten i 1956 års socialhjälpslag i ljuset av detta.

Enligt hypotes 3 kan offensiva reformtankar väckas under den tidiga rationaliseringsfasen. Ekonomin går på högvarv, skattekrona rullar in, sysselsättningen är hög, exporten stiger etc. I detta läge kan man anse sig ha råd att skörda frukten av omvandlingsfasens slit. När rationaliseringsfasen börjar närma sig sitt slut och en möjlig kris tornar upp sig kommer tankar om defensiva välfärdsreformer, vilka syftar till att mildra effekterna av en kris, växa fram. Debatten som ledde fram till 1980 års socialtjänstlag innehåller både offensiva och defensiva tankar. Detta gör att hypotes 3 (kris-skördetidsmönster) troligen sann när det gäller 1980 års socialtjänstlag.

Fyra av fem stora lagstiftningar angående fattigvård-, socialvård- och socialtjänst har implementerats mellan omvandlingskrisen och kulminationskrisen; det är bara 1980 års socialtjänstlag som implementerades i anslutning till en strukturkris. Denna lagstiftning blev tidigt kritiserad för att vara otidsenlig redan när den implementerades. Sammantaget ger 1871 års fattigvårdsförordning, 1918 års fattigvårdslag, 1956 års socialhjälpslag och 1997 års socialtjänstlag intrycket av att ha styrts av sociala utvecklingsblock.

Följden av detta är att dessa lagstiftningar uppträder i en viss fas av strukturcykeln, vilket medför att hypoteserna 1 och 3 således är falska och hypotes 2 sann. Såväl hypotes 1 och 3 är sanna för 1980 års socialhjälpslag. Följaktligen är hypotes 2 falsk när det gäller denna lagstiftning.

Vad denna studie visat på är att reformer inom fattigvård, socialhjälp och försörjningsstöd uppträder under en viss fas av strukturcykeln och att dessa välfärdsreformer tycks ha styrts av sociala utvecklingsblock. En slutsats som kan dras är att det är troligt att man kan identifiera att andra stora reformer inom välfärdsområdet (t.ex. pensioner, arbetslöshet och sjukförsäkring) även uppträder under en viss fas av strukturcykeln. Detta är dock en uppgift för framtida forskning att belägga.

Referenser

- Bergman, M. & Jonung, L. (1994), *Svenskt och internationellt konjunkturbeteende*, Bilaga 13 till LU 94, Fritzes
- Björklund, A., Edin, P.A., Holmlund, B. & Wadensjö, E. (1996) *Arbetsmarknaden*, Stockholm; SNS
- Carpentier, V, (1999) *Développement éducatif et performances économiques au Royaume-Uni – 19ème et 20ème siècles*, Université de Montpellier I.
- Carpentier, V. & Diebolt, C. (1999), "Education and Economic Development: Germany and the United Kingdom in the 19th and 20th Centuries", *Oxford International Conference on Education and Development*.
- Dahmén, E. (1950) *Svensk industriell företagarverksamhet*, Stockholm: IUI.
- Diebolt, C. (1999) "Towards a Theory of Systemic Regulation? The Case of France and Germany in the Nineteenth and Twentieth Centuries", i Schriewer, J (red.), 1999, *Discourse Formation in Comparative Education*, Frankfurt am Main: Editions Peter Lang.
- Diebolt, C. & Litago, J. (1997), "Education and Economic Growth in Germany before the Second World War. An Econometric Analysis of Dynamic Relations", *Historical Social Research* 22(2):132-149.
- Diebolt, C. & Reimat, A. (1997), "Old Age Policies in France and Germany from the last Decades of the Nineteenth Century to the First World War: A Quantitative Re-Definition", *Historical Social Research* 22(3-4):181-197.
- Edebalk, P.G. (1996) *Välfärdsstaten träder fram*, Lund; Arkiv
- Edebalk, P.G. & Lindgren, B. (1994 "Social Care and the Elderly", i Tommy Bengtsson (red) *Population, Economy and Welfare in Sweden*, Heidelberg: Springer Verlag
- Edebalk, P.G., Ståhlberg, A.C. & Wadensjö, E. (1998) *Socialförsäkringarna*, Stockholm; SNS.
- Edvinsson, R. (2010) "Den svenska strukturcykelmodellen", *Historisk tidskrift* 130(4):665-87
- Elmér, Å. (1966) *Svensk socialpolitik*. Lund: CWK Gleerups förlag
- Fontvieille, L. (1990), "Education, Growth, and Long Cycles. The Case of France in the Nineteenth and Twentieth Centuries", i Tortella, G (red.), 1990: *Education and Economic Development since the Industrial Revolution*, València: Generalitat Valenciana
- Fontvieille, L. (1999), "Autonomisation des formes sociales liées au développement humain, double régulation et questions posées par l'issue à la crise dans ce nouveau contexte ",

- opubl. paper till konferensen *Théorisations du long terme et dépassement des phases dépressives*, LAMETA, Montpellier.
- Freeman, C. & Perez, C. (1988), "Structural crises of adjustment, business cycles and investment behaviour", i Dosi, G (red.), 1988, *Technical Change and Economic Theory*, London: Pinter.
- Hadenius, S. (1987), *Svensk politik under 1900-talet*, Stockholm; Tidens förlag
- Holgersson, L. (1997), *Socialpolitik och socialt arbete*, Stockholm; Norstedts juridik
- Korpinen, P. (1985), "A Monetary Model of Long Cycles", i Vasko, T (red.), 1987, *The Long-Wave Debate*, Berlin: Springer-Verlag.
- Krantz, O. (1997), "Johan Åkerman, strukturanalys och historiska nationalräkenskaper", Carlson, B. & Höglund (Red.), *Johan Åkerman i blickfältet*, Institutet för Ekonomisk Forskning
- Krantz, O. (2002), "Svensk ekonomi under 1900-talet: en omväxlande historia", i Andersson-Skog, L. & Krantz, O. (red.) *Omvandlingens sekel. Perspektiv på ekonomi och samhälle i 1900-talets Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Krantz, O. & Schön, L. (1985), "Den svenska krisen i ett långsiktigt perspektiv", Jörberg, L. (Red.) *Ekonomisk Historia*, Stockholm; Liber Förlag.
- Kuznets, S. (1940), "Schumpeter's Business Cycles", *American Economic Review* 30(2):257–271.
- Linderborg, Å. (2001), *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*. Stockholm: Atlas akademi
- Lingärde, S. (1997), *Dialectic Explanations of Long Waves; General Issues and a Theoretical Case Study*. Lund: Ekonomisk-historiska föreningen.
- Lingärde, S. & Tylecote, A. (1999), "Resource-Rich Countries' Success and Failure in Technological Ascent, 1870-1970: the Nordic Countries versus Argentina, Uruguay and Brazil", *Journal of European Economic History* 28(1):77-111.
- Maddison, A. (1991), *Dynamic Forces in Capitalist Development*, Oxford University Press, Oxford
- Norborg, L.A. (1988), *Sveriges historia under 1800- och 1900-talen*, Stockholm; Esselte Studium
- Ohlsson, R. & Olofsson, J. (1998), *Arbetslöshetens dilemma*, Stockholm; SNS
- Olson, M. (1984), *The Rise and Decline of Nations; Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities*, New Haven, Conn; Yale University Press

- Perez, C. (1983), "Structural Change and Assimilation of New Technologies in Economic and Social Systems", *Futures* 15(4):357-375.
- Rauhut, D. (2002), *Fattigvård, socialbidrag och synen på fattigdom i Sverige 1918-1997*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International
- Schön, L. (1991), "Development blocks and transformation pressure in a macro-economic perspective – a model of long-term cyclical change", *Skandinaviska Enskilda Banken Quarterly Review* 20(3-4):67-76
- Schön, L. (1993), "Omvandling och internationellt beroende", *Äventyret Sverige*, Höganäs: Bra Böckers Förlag
- Schön, L. (1994), *Omvandling och obalans*, Bilaga 3 till Långtidsutredningen 1995, Fritzes, Stockholm.
- Schön, L. (1997), "Ekonomi och politik i strukturell dynamik", i Carlson & Höglund (red) *Johan Åkerman i blickfältet*, Institutet för Ekonomisk Forskning, Lund
- Schön, L. (2000), *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*. Stockholm: SNS förlag.
- Schön, L. (2006), *Tankar om cykler: Perspektiv på ekonomin, historien och framtiden*. Stockholm: SNS förlag.
- Sjögren, M. (1997), *Fattigvård och folkuppfostran*. Stockholm: Carlssons förlag
- Svennilson, I. (1954), *Growth and Stagnation in the European Economy*, Geneva; UN Economic Commission for Europe.
- Syll, L. Pålsson (1995), *Den strukturanalytiska skolan i Lund*, Skrifter utgivna av Ekonomisk-historiska föreningen vol. LXXIII, Lund
- Syll, L. Pålsson (1999), *De ekonomiska teoriernas historia*. Lund: Studentlitteratur
- Syll, L. Pålsson & Lingärde, S. (1998), "Långa vågor i ekonomin", *Ekonomisk Debatt* 28(2):169-181
- Tylecote, A. (1992), *The Long Wave in the World Economy*. London: Routledge.
- Tylecote, A. (1994), "Long Waves, Long Cycles, and Long Swings", *Journal of Economic Issues* 28(2):477-487.
- Åström, K. (2000), "Allmosor, skyldigheter och rättigheter i den sociala lagstiftningens historia", i A. Puide (red.), *Socialbidrag i forskning och praktik*. Stockholm: Gothia